

นโยบายประชารัฐ : แนวทางการจัดการขยะในประเทศไทย

ณิชา บุณสิงห์

วิทยากรชำนาญการพิเศษ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ

ขยะเป็นปัญหาสำคัญของหลายประเทศ เนื่องจากปริมาณขยะมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น สาเหตุจากต่างมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี และแนวโน้มการบริโภคของประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษ รายงานว่า มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นทั่วประเทศเพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมา และข้อมูล พ.ศ. 2551 พบว่ามีปริมาณขยะมูลฝอยประมาณ 23.93 ล้านตัน และมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย 1.03 กิโลกรัม/คน/วัน พ.ศ. 2558 มีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นเป็น 26.85 ล้านตัน โดยมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย 1.13 กิโลกรัม/คน/วัน และใน พ.ศ. 2559 มีปริมาณขยะมูลฝอย 27.04 ล้านตัน โดยมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย 1.14 กิโลกรัม/คน/วัน (สถานการณ์มลพิษประเทศไทย ปี 2559, 2559) แต่กระบวนการของการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกนำไปกำจัดอย่างถูกต้องมีอัตราเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กระบวนการในการคัดแยก การจัดเก็บ การรวบรวม และการเก็บขนยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาขยะตกค้าง ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีขยะมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่ทิ้งขยะมูลฝอย จำนวน 28 ล้านตัน รวมทั้งขยะที่ไม่สามารถนับได้ในสถานที่ต่าง ๆ อีกมากมาย และมีขยะเกิดใหม่ 26 ล้านตัน/ปี โดยวิกฤตปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, 2560)

ดังนั้น รัฐบาลของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาเรื่องขยะ เนื่องจากขยะเป็นปัญหาระดับประเทศ หากไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการและการแก้ไขอย่างเร่งด่วน จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน จึงกำหนดนโยบายให้ขยะเป็นวาระแห่งชาติ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 และจัดทำ Road Map การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย และวางระบบการบริหารจัดการขยะอย่างยั่งยืนในอนาคต ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การจัดการขยะมูลฝอยตกค้างในพื้นที่วิกฤต (ขยะเก่า)
2. สร้างรูปแบบการจัดการขยะที่เหมาะสม (ขยะใหม่)
3. วางระเบียบมาตรการการบริหารจัดการขยะ
4. สร้างวินัยคนในชาติมุ่งสู่การจัดการที่ยั่งยืน (ROADMAP การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย, 2557)

ต่อมาเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2559 คณะรัฐมนตรีได้มีการประชุมและมติเห็นชอบแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 ที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ และได้มอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหารือร่วมกับกระทรวงมหาดไทย เพื่อจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศในระยะสั้น (พ.ศ. 2559-2560) และเร่งรัดการดำเนินงานตามแผน Road Map การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ที่คณะรักษา

ความสงบแห่งชาติได้มีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 ให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว ดังนั้น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงได้หารือร่วมกับกระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559-2560) ภายใต้แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559 เห็นชอบแผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559-2560) ซึ่งแผนปฏิบัติการดังกล่าวเป็นแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะในระยะสั้นของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนโดยทั่วไปให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการลดขยะที่ต้นทางเพื่อให้วางรากฐานการดำเนินการจัดการขยะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ในระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559-2560) ภายใต้แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 เป็นแนวทางเพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่การเป็นสังคมปลอดขยะ (Zero Waste Society) โดยวางอยู่บนแนวคิด 3Rs ที่มีการจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสานเน้นการลด การคัดแยก และการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยให้เกิดประโยชน์สูงสุดประกอบด้วย

1. **Reduce** (คิดก่อนใช้) การลดระดับการใช้ในปัจจุบัน ควบคุมปริมาณการใช้ให้อยู่ในสัดส่วนที่พอเหมาะเพื่อเป็นการลดปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนการใช้ทิชชู ใช้บันไดแทนการใช้ลิฟท์ การไม่รับถุงพลาสติก การเลือกซื้อบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หลีกเลี่ยงการซื้อวัสดุสิ้นเปลืองแบบใช้ครั้งเดียว การบริโภคที่พอเพียง เป็นต้น

2. **Reuse** (การใช้ซ้ำ) การนำสิ่งของที่ใช้แล้วมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า เช่น การใช้กระดาษทั้งสองหน้า การใช้ภาชนะที่สามารถใช้ซ้ำได้ การใช้บรรจุภัณฑ์หลายครั้งก่อนทิ้ง การเลือกซื้อสินค้าที่สามารถใช้ซ้ำได้ การดัดแปลงของเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ การซ่อมแซมอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ใช้ได้ใหม่

3. **Recycle** (นำกลับมาใช้ใหม่) การคัดแยกขยะมูลฝอยแต่ละประเภททั้งที่บ้าน โรงเรียน และสำนักงาน เพื่อนำวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หมุนเวียนกลับมาเข้าสู่กระบวนการผลิตตามกระบวนการของแต่ละประเภท เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

ขยะรีไซเคิลแยกเป็น 4 ประเภท คือ แก้ว กระดาษ พลาสติก และโลหะ/อโลหะ ประชาชนควรเลือกสินค้าที่ทำมาจากวัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้ หรือการร่วมกิจกรรมการส่งเสริมการคัดแยกขยะ และการนำขยะรีไซเคิลเข้าสู่กระบวนการผลิตเป็นสินค้าใหม่ เป็นต้น (แผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559–2560), 2559, น. 17)

ทั้งนี้ การดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปตามหลักการดำเนินงานตามแนวทาง “ประชารัฐ” ซึ่งเป็นหลักการที่คำนึงถึงหลักความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทางสังคม (Participatory Principle) ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย เพื่อความยั่งยืนในการบริหารจัดการในอนาคต โดยส่งเสริมบทบาทของทุกภาคส่วนในสังคม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ภาคราชการทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น
2. ภาคเอกชน
3. ภาคประชาชน ประชาสังคม

4. ภาคการศึกษา

5. ภาคการศาสนา

ซึ่งทั้ง 5 องค์ประกอบจะมีส่วนในกระบวนการกำหนดนโยบาย การให้ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น รวมถึงการออกแบบการคัดแยกขยะ การเก็บขน การกำหนดมาตรการ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในพื้นที่ และการวางระบบการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนในอนาคต นอกจากการมุ่งลดปริมาณขยะและการคัดแยกขยะที่ต้นทาง รวมถึงมุ่งสร้างระบบการเก็บขนขยะ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การจัดการขยะอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ การแปรรูปเป็นพลังงาน เชื้อเพลิง เช่น การแปรรูปเป็นพลังงานไฟฟ้า การนำไปผ่านกระบวนการเพื่อผลิตเป็นปุ๋ยอินทรีย์ต่าง ๆ ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคตต่อไป เมื่อดำเนินการตามแผนปฏิบัติการแล้วเสร็จในระยะเวลา 1 ปี ข้อมูลและผลการดำเนินงานที่ได้จากการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ จะเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดแผนปฏิบัติการในระลอกต่อไป เพื่อให้สอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 ให้มีประสิทธิภาพต่อไป (แผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะเวลา 1 ปี (พ.ศ. 2559–2560), 2559, น. 2)

นอกจากนี้ รัฐบาลได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน คือ “พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560” โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บและขนขยะมูลฝอยจากครัวเรือนเพิ่มจาก 40 บาท เป็น 150 บาท/เดือน และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บค่ากำจัดมูลฝอยเพิ่มได้อีกไม่เกิน 200 บาท/เดือน เพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการจัดการขยะ (พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560, 2560)

ผลการศึกษาเรื่องการจัดการขยะ

ดร.ปเนต มโนมัยวิบูลย์ และ ดร.พรพรณิภา ดอกไม้งาม ได้ศึกษาเรื่อง “การทบทวนต้นทุนการจัดการขยะและการประเมินตลอดวัฏจักรชีวิตของระบบการจัดการขยะมูลฝอย : หลักการและการดัดแปลงมาใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย” ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีวัตถุประสงค์เพื่อวางหลักการประเมินผลด้านการเงินและด้านสิ่งแวดล้อมของการจัดการขยะ เพื่อนำมาทบทวนต้นทุนและผลกระทบตลอดวัฏจักรชีวิตของระบบการจัดการขยะมูลฝอยตามกิจกรรมและเทคโนโลยีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ซึ่งมีการเปรียบเทียบผลการจัดการขยะแบบดั้งเดิม (Business as Usual : BAU) ที่เน้นการเก็บขนขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นไปกำจัดกับการจัดการขยะอย่างยั่งยืน ที่เน้นการจัดการขยะที่ต้นทางตามแนวคิดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste : ZW) โดยใช้ข้อมูลจากกรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 9 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลสันทราย องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองพาน เทศบาลตำบลโรงช้าง เทศบาลตำบลเชียงเคี่ยน เทศบาลตำบลหางว องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว เทศบาลเมืองน่าน องค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำทอง และองค์การบริหารส่วนตำบลป่าคา ในจังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน และจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดการขยะที่ดีตั้งแต่ต้นทางจะสามารถลดปริมาณขยะที่ต้องเก็บขนไปกำจัดได้สูงสุดถึง 0.82 กิโลกรัม/คน/วัน หรือร้อยละ 90 ของปริมาณ

ขยะที่เกิดขึ้น ซึ่งผลการวิเคราะห์การเคลื่อนย้ายของวัสดุ (Material Flow Analysis : MFA) ของกรณีศึกษา ช่วยให้สามารถระบุกิจกรรมที่เป็นปัจจัยขับเคลื่อนการคัดแยกขยะประเภทต่าง ๆ ใน 3 ระดับ ได้แก่ การให้ความรู้และอุปกรณ์จัดการขยะอินทรีย์ในครัวเรือน การรวมกลุ่มทำกิจกรรมคัดแยกขยะในระดับชุมชน และการควบคุมพฤติกรรมรวมทั้งขยะของประชาชน ซึ่งในแต่ละเขตเทศบาลเมืองบางแห่งอาจจะมีข้อจำกัดในการทำกิจกรรมจัดการขยะอินทรีย์และการรวมกลุ่ม แต่ก็สามารถลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้น โดยลดลงถึงร้อยละ 45 หากมีการส่งเสริมการจัดการขยะที่ต้นทางอย่างครบถ้วนทุกขั้นตอนจะมีต้นทุนค่าใช้จ่ายลดลงเฉลี่ย 0.91 บาท/กิโลกรัม ของขยะที่ลดลง ทั้งนี้ หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษาดำเนินการเต็มพื้นที่จะมีค่าใช้จ่ายการจัดการขยะต่อปีงบประมาณเฉลี่ยต่อหัวประชากร 260 บาท/คน หรือ 696 บาท/ครัวเรือน/ปี การลงทุนเพื่อส่งเสริมการลดและคัดแยกขยะแม้จะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่างบประมาณที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดสรรให้แก่การจัดการขยะที่ต้นทาง หากมีการดำเนินการอย่างสมบูรณ์แล้วจะก่อให้เกิดการประหยัดงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องใช้ในการเก็บขนและกำจัดลงถึง 1.63 เท่าของต้นทุนการจัดการขยะที่ต้นทาง สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 9 แห่ง เป็นกรณีศึกษาอัตราค่าธรรมเนียมตามกฎหมายใหม่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดเก็บจากครัวเรือนเพื่อให้เกิดการคืนต้นทุน รวมต้นทุนในการจัดการขยะที่ต้นทางแล้วจะอยู่ในระดับที่ประชาชนยอมรับได้ระหว่าง 31-93 บาท/เดือน แต่ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเก็บขนและนำขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมดไปกำจัด ค่าธรรมเนียมที่ต้องจัดเก็บจะอยู่ในระดับสูงถึง 143-308 บาท/เดือน

อย่างไรก็ตาม ดร.ปเนต มโนมัยวิบูลย์ ได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้การดำเนินงานมีผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น คือ

ประเด็นที่ 1 ตัวแบบการจัดการขยะที่ต้นทางจะมีประสิทธิผลในการลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดมากขึ้น ถ้าแผนปฏิบัติการมีกิจกรรมและตัวชี้วัดของการจัดการขยะอินทรีย์ที่ครัวเรือน และการรวมกลุ่มกันจัดการขยะรีไซเคิลมีความชัดเจนมากกว่านี้

ประเด็นที่ 2 เป้าหมายการลดปริมาณขยะ ควรจะเปรียบเทียบกับปริมาณขยะที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ควรอยู่ในระดับที่สูงกว่าร้อยละ 5 เพราะผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าศักยภาพการลดปริมาณขยะแม้แต่ในเขตเมืองสูงกว่าร้อยละ 40

ประเด็นที่ 3 การนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการขยะ ควรจะเป็นไปตามหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย เช่น การคิดค่าธรรมเนียมขยะต่อหน่วย (Unit-based Pricing : UBP) ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการประยุกต์ใช้หลักการดังกล่าวในบางพื้นที่ เช่น กรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ ที่ใช้ระดับความร่วมมือของครัวเรือนในการคัดแยกและจัดการขยะประเภทต่าง ๆ ที่ต้นทางมาเป็นฐานของการคิดค่าธรรมเนียมรายเดือน เป็นต้น

ประเด็นที่ 4 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการลงทุนในระบบเก็บขนขยะจะเริ่มคุ้มค่าเมื่อมีผู้รับบริการอย่างน้อย 9,000 คน ส่วนการกำจัดขยะอย่างถูกหลักสุขาภิบาลจำเป็นต้องจัดการแบบรวมศูนย์เพื่อให้เกิดความคุ้มค่า ซึ่งการบริหารจัดการควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยภาครัฐทำหน้าที่ควบคุมมาตรฐานและให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม

ประเด็นที่ 5 การจัดการขยะไม่ควรเป็นความรับผิดชอบของท้องถิ่นและชุมชนเพียงอย่างเดียว แต่ควรที่จะเพิ่มความรับผิดชอบตามกฎหมายของผู้ผลิตและผู้บริโภคให้มากขึ้น ตามแนวคิดความรับผิดชอบที่ขยายออกไปของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility : EPR) เนื่องจากความสามารถในการจัดการขยะที่ต้นทาง และการกำจัดขยะตามหลักสุขาภิบาลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดในการจัดการขยะที่มีความซับซ้อน เช่น ขยะอิเล็กทรอนิกส์ และขยะอันตรายประเภทอื่น ๆ (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2560)

ตัวอย่างการดำเนินการจัดการขยะตามนโยบายประชารัฐ

1. จังหวัดพิจิตร

ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตร เปิดโครงการ Big Cleaning Day ตามแผนปฏิบัติการประเทศไทยไร้ขยะ โดยจัดกิจกรรมภายใต้หลัก 3Rs คือ ใช้น้อย (Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ภายใต้แผนปฏิบัติการประเทศไทยไร้ขยะ เพื่อให้เกิดความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมไปถึงการสร้างจิตสำนึกในการรักษาความสะอาด การคัดแยกขยะ ทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคารศาลากลางจังหวัดพิจิตร โดยมีกิจกรรมประกอบ คือ กิจกรรม 5 ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย นอกจากนี้มีการจัดนิทรรศการ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากขยะ การคัดแยกขยะอันตราย สารเคมี และการทำความสะอาดบริเวณศาลากลางจังหวัดพิจิตร เพื่อให้ศาลากลางจังหวัดพิจิตรมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ไร้ขยะพร้อมต้อนรับประชาชนที่มาใช้บริการ (จังหวัดพิจิตร จัดโครงการ Big Cleaning Day, 2560)

2. จังหวัดลำพูน

ผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน ได้ดำเนินการตามโครงการประเทศไทยไร้ขยะ ตามแนวทางประชารัฐ 2559-2560 ภายใต้แผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 โดยมีการคัดเลือกให้เทศบาลตำบลแม่แรง จังหวัดลำพูน เป็นต้นแบบ ในการจัดการขยะชุมชน โดยนำหลัก 3Rs คือ ใช้น้อยหรือลดการใช้ (Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) และแปรรูปใช้ใหม่ (Recycle) ซึ่งต้องทำความเข้าใจชาวบ้านในเขตรับผิดชอบให้ช่วยกันลดขยะ ลดการใช้ถุงพลาสติก และแยกขยะรีไซเคิลไปขายเพิ่มรายได้ เป็นต้น โดยมีการคัดแยกและจัดเก็บตั้งแต่ครัวเรือนจนถึงปลายทาง มีการจัดการขยะอย่างถูกหลักวิชาการ ส่งเสริมชุมชนทำปุ๋ยหมักอินทรีย์เพื่อนำมาใช้ในแปลงเพาะปลูก จนหลายชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียน เช่น บ้านป่าบุก บ้านหนองเงือก ทำให้ช่วยลดต้นทุนการผลิต และเสริมสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอีกด้วย (แผนประชารัฐ-ร่วมใจประเทศไทยปลอดขยะ, 2559)

3. จังหวัดลำปาง

ท้องถิ่นจังหวัดลำปางได้ดำเนินการจัดให้มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้และสร้างวินัยให้แก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมลดและคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง ตามหลักการ 3R คือ ใช้น้อย (Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ของโครงการประเทศไทยไร้ขยะ ตามแนวทางประชารัฐ พ.ศ. 2559-2560 ภายใต้แผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 โดยให้ครัวเรือน สถานราชการ สถานศึกษา สถานประกอบการ ภาคเอกชน และศาสนสถาน ดำเนินการคัดแยกขยะมูลฝอย ตามหลักการ 3R อย่างต่อเนื่อง และแต่งตั้งแกนนำหรือผู้นำในหมู่บ้านหรือ

ชุมชนในการขับเคลื่อนและติดตามความสะอาด ปรับปรุงถนนทางเดิน ให้มีความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งเสริมสนับสนุนให้ตลาดของภาครัฐและเอกชนดำเนินการลดและคัดแยกขยะมูลฝอย และดำเนินการจัดกิจกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอยและการทำความสะอาดอย่างต่อเนื่อง อาทิ ธนาคารขยะ การทำปุ๋ยหมัก การเลี้ยงไส้เดือนดิน การทอดผ้าป่าขยะ และการทำความสะอาด Big Cleaning Day ในวันสำคัญต่าง ๆ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง (จังหวัดลำปาง เตรียมขับเคลื่อนโครงการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ชุมชน "จังหวัดลำปางสะอาด", 2560)

บทสรุปและข้อเสนอแนะจากนักศึกษา

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาขยะล้นเมือง เนื่องจากปริมาณขยะหลากหลายชนิดที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นในทุก ๆ ปี และมีแนวโน้มจะเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในเมืองและชุมชนขนาดใหญ่ รวมถึงลักษณะหรือองค์ประกอบของขยะเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญและวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ปัญหาจากของเหลือทิ้งเป็นต้นเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น มลพิษทางอากาศ เกิดจากการเผาขยะกลางแจ้งทำให้เกิดควันและสารพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำที่เกิดจากการกองขยะบนพื้นเมื่อฝนตกลงมาบนกองขยะสารพิษจะไหลลงสู่แหล่งน้ำจะทำให้เกิดน้ำเสีย และเป็นแหล่งพาทะนำโรค ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน

ปัญหาดังกล่าวจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังนั้นรัฐบาลจึงกำหนดนโยบายให้ขยะเป็นวาระแห่งชาติ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 และจัดทำ Road Map การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย โดยมีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับกระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559-2560) ภายใต้แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559-2564 เพื่อเป็นแนวทางขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่การเป็นสังคมปลอดขยะ (Zero Waste Society) บนแนวคิด 3Rs ที่มีการจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสานเน้นการลด การคัดแยกและการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ การดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปตามหลักการดำเนินงานตามแนวทาง “ประชารัฐ” ซึ่งเป็นหลักการที่คำนึงถึงหลักความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทางสังคม ทั้งนี้ การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ มาตรา 258 ข. ด้านอื่น ๆ (3) จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้ ดังนั้นหากทุกภาคส่วนร่วมมือดำเนินการตามนโยบายประชารัฐจะทำให้ปริมาณขยะแต่ละพื้นที่ในประเทศไทยมีปริมาณลดลง และสามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือแปรสภาพให้เกิดประโยชน์ในด้านอื่น ๆ เช่น การแปรรูปขยะและวัสดุเหลือใช้ให้เป็นพลังงานทางเลือกใหม่ รวมถึงเป็นการสร้างอาชีพจากการผลิตเชื้อเพลิงขยะ และยังช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนได้

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการต่าง ๆ จะสำเร็จและเห็นผลเป็นรูปธรรมได้นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด และภาครัฐควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนและสิ่งแวดล้อมในอนาคต กลไกต่าง ๆ ถึงแม้จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้เป็นรูปธรรมในระยะสั้น แต่จะเป็นกลไก ที่จะสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักเพื่อร่วมกันปฏิบัติ

ตามกฎหมายและระเบียบอย่างเคร่งครัด รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการบูรณาการการจัดการขยะ
ของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางและวิธีการที่ถูกต้องในการกำจัดขยะที่ได้มาตรฐานในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมมลพิษ. (2559). แผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559-2560). สืบค้น 1 กันยายน 2560 จาก <http://infofile.pcd.go.th/waste/ThaiPlanswithoutWaste.pdf?CFID=3118655&CFTOKEN=17162395>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2557). ROADMAP การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย. สืบค้น 4 กันยายน 2560 จาก <http://infofile.pcd.go.th/waste/Roadmapbook.pdf?CFID=755237&CFTOKEN=47014796>
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สถานการณ์มลพิษประเทศไทย ปี 2559. สืบค้น 5 กันยายน 2560 จาก http://www.mnre.go.th/ewt_news.php?nid=12981
- จังหวัดพิจิตร จัดโครงการ Big Cleaning Day. (2560). สืบค้น 4 กันยายน 2560 จาก <http://aec-tv-online2.com/?p=47393>
- จังหวัดลำปาง เตรียมขับเคลื่อนโครงการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "จังหวัดลำปางสะอาด". (2560). สืบค้น 5 กันยายน 2560 จาก <http://lampang.prdnorth.in.th/ct/news/viewnews.php?ID=170210095043>
- มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. ขยะ... อย่างคิดว่าจะไม่สำคัญ. (1 กันยายน 2560). มติชน. น. 16.
- แผนประชารัฐ-ร่วมใจ ประเทศไทยปลอดขยะ. (2559). สืบค้น 1 กันยายน 2560 จาก <http://www.chiangmainews.co.th/page/archives/495840>
- พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. (15 มกราคม 2560). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 134 ตอนที่ 5 ก.